

útját írja le; allegorikus értelmezése nagy hatással volt a középkor teológiájára. Az Énekek énekéhez írt 15 homíliája *Órigenész* magyarázatát fejleszti tovább, s polemizál az allegorikus értelmezés ellenfeleivel (Mopszuesztiai *Theodórosz*). Az ószövevségi — *Qóhele* könyvéhez írt kommentárjában a misztikus célzatú allegória már teljesen elszakad a betű szerinti értelemről. E bibliai magyarázatai az *Exégézisz akribész* ('Gondos értelmezés') c. viselik. Aszketikus írásai közül kiemelkedő fontosságúak: *Peri partheniasz* ('A szüzességről', 370), amelyben mintegy bűnbánatot is tart; *Peri tú kata theon szkopú kai tész kata alétheian aszkéziszosz* ('Isten szemléletéről és az aszkézis igazságáról', 390 körül) vagy — latinul — *De institutio Christiano* ('A keresztény elvről', 390 körül) c. műve összegezi aszketikai munkásságát; a középkori szerzetesség egyik alapvetése ez az írás volt. A hellén etikai hagyományt és a klasszikus erényeszményt keresztény mezbe öltöztetve az európai nevelés számára átmentette. ○ Irodalmi hagyatékháza tartoznak még levelei, a császári udvarban és más alkalmakkor tartott gyászbeszédei, szónoklatai, szentek életrajzai (pl. *Grégoriosz Thaumaturgoszról*). ○ Főbb kiad.: J. P. Migne: *PG* (44—46. köt., 1863); W. Jaeger—H. Langerbeck—H. Dörrier—H. Hörner: *Gregorius Nyssenus, Opera* (1958—). ○ Magyarul: 1 szentbeszéd (Fray I., Szemelvények az egyházatyák szent beszédeiből, 1909). ○ *Irod.*: J. Daniélou: *Platonisme et théologie mystique* (1954); W. Völker: *Gregor von Nyssa als Mystiker* (1955); J. Quasten: *Patrology* (3. köt., 1960); H. Doerries: *Griechentum und Christentum bei Gregor von Nyssa* (ThLZ, 1963); J. Daniélou: *Le IVe siècle, Grégoire de Nysse et son milieu* (1965); *Écriture et culture philosophique dans la pensée de Grégoire de Nysse* (1971).

Komoróczy Géza

Gergely pápa, I. (Nagy) Szent; Gregorius (540 előtt—604. márc.12.): latin egyházi író, a (vitatott hitelű) hagyomány szerint a nevével viselő egyházi zene (gregorián) rendszerezője. Előkelő római családból származott. 575 körül lépett be az általa alapított római Szent András bencés kolostorba. 579—585 közt a pápát képviselte a keletrómai udvarban. Visszatérése után apát lett, 590-ben pápává választották. Ebben a minőségben kiváló szervező- és diplomáciai képességekről tett tanúságot. ○ Művei a középkorban egyetlen nagyobb könyvtárból sem hiányoztak, már a 11. sz.-ban megvoltak

Mo.-on is. A *Moralia in Job* ('Erkölcsei magyarázatok Jób könyvére') allegorizáló és moralizáló irányzatukkal tűnnek ki. Hasonló szellemben írta *In Ezechielem prophetam homiliae XXII* ('22 szentbeszéd Ezékiel próféta könyvéről') és *In diversas Evangelii lectiones homiliae XL* ('40 szentbeszéd az evangélium különböző olvasatairól') c. munkáit (590—591-ben). Moralizáló és allegorizáló törekvések hatják át *Expositio in Cantica canticorum* ('Magyarázat az Énekek énekéhez') és *Expositio in septem psalmos poenitentiales* ('Magyarázat a hét bűnbánó zsoltárhoz') c. írásait is. Ugyancsak erkölcsi következtetések levonására törekszik *De aeternitate animae dialogorum libri IV* ('A lélek örökkévalóságáról folytatott párbeszéd 4 könyve') c. munkája. *Dialogi de vita et miraculis patrum Itallicorum* ('Párbeszéd a itáliai egyházatyák életéről és csodáiról', 593) c. könyvét fiatalkori barátjával, *Péter* diakónussal folytatott beszélgetés formájában írta meg. Különösen nevezetes belőle a Szent *Benedek* csodái tartalmazó 2. könyv. A *Pastoralis curae liber unus* ('A lelképásztori gondozásról írott könyve') a pápi munka nagy hatású vezérfonala lett. Elsősorban történeti érdekű leveleit maga gyűjtötte össze. ○ Kiad.: J. P. Migne: *PL* (75—79. köt., 1844); levelek: P. Ewald—L. M. Hartmann: *Monumenta Germaniae historica Epistolae* (1—2. köt., 1887—1899). ○ Magyarul: 1 vers (Faludy Gy., *Dicsértések, anto.*, 1938); Zoltán J.: 1 részlet (*Anthologia humana*, 1946); 1 vers (Babits M., *Versfordítások*, 1961). ○ *Irod.*: H. Grisar: *Gregor der Grosse* (1928); P. Batiffol: *S. Grégoire le Grand* (1931); A. Valori: *Gregorio Magno* (1955); Ch. Chazottes: *Grégoire le Grand* (1958). *Tarnai Andor*

Gergely, Tours-i Szent; Georgius Turo-nensis; Georgius Florentius (eredeti név); (Clermont-Ferrand, 538 k.—Tours, 594. nov. 17.): latinul író frank történetíró. Szenátori családból származott, püspök nagybátyja nevelte. 572-ben a király Tours püspökévé nevezte ki. 575-től megszakításokkal haláláig dolgozott főművén, a 10 könyvből álló *Historia Francorumon* ('A frankok története', másképpen *Historiarum libri X*, 'A történelem tíz könyve', vagy *Historia ecclesiastica*, 'Egyháztörténet'). A hagyományos biblikus kronológiával kezdődő korábbi események ismertetése (1—2. „könyv”, → *liber*) után saját koráról tudósít memoárszerűen 591-ig, évkönyvek, saját élményei és a szájhagyomány alapján. Nem tett különbséget a tárgyalt